

CEZA HUKUKUNDA PROPAGANDA KAVRAMI

Doç. Dr. Erol CİHAN

- I. Genel olarak propaganda.
 1. Genel olarak tanımı. 2. İtalyan Anayasa Mahkemesi Kararı. 3. Uygulama ve Türk Yargıtayı.
- II. Propaganda kavramı ile benzerlerinin birbirinden ayırılması.
 1. Propaganda ile açıklama kavramı. 2. Propaganda ile tanıtma kavramı. 3. Propaganda ile tekin kavramı. 4. Propaganda kavramı ile fikir suçlarının ilişkisi. 5. Propaganda kavramı ile beyan (ifade) suçlarının ayırılması. 6. Propaganda ile reklam kavramlarının ayırılması. 7. Propaganda ile suçu övme kavramlarının ayırılması. 8. Propaganda ile tahrik kavramı arasındaki ilişkiler. 9. Düşünce hürriyeti ile propaganda yapma kavramı arasındaki ilişkiler.
- III. Propagandada ortam, propagandanın başarı kazanması sorunu ve kast.
 1. Propaganda ve ortam. 2. Propaganda ve başarı. 3. Propaganda ve kast.
- IV. Propaganda kavramının unsurları.
 1. Propagandanın maddi unsuru. 2. Propagandanın manevi unsuru.
- V. Suç unsurları içinde propaganda kavramının yeri.
- VI. Türk Ceza Kanununda tipik propaganda suçu.
- VII. Propagandanın tezahür şekli.

I. Genel olarak propaganda.

1. Genel olarak tanımı.

Propaganda kavramı, kolektif inanç ve davranışları etkilemek, yöneltmek için ya da bir düşünce sistemini, bir ideolojiyi sadece bir düşünceyi birden fazla kişiye benimsetmek, kabul ettirmek, aşılacak amacı ile gerçekleştirilen faaliyeti, konuşmaları, sözleri, yazıları vb. ifade etmektedir. Bir başka deyişle, bir hususu, bir fikri taraftar kazanmak amacı ile başkalarına yaymak demektir.

2. İtalyan Anayasa Mahkemesi Kararı.

İtalyan Anayasa Mahkemesi kararına göre, propaganda kavramının anahatları şunlardan ibarettir: «Propaganda, fikir ve düşüncenin açıklanmasından farklıdır; şüphesiz ki, propagandada da bir açıklama vardır. Fakat bu başka şahıslarda bir bilgi yaratmaya veya bir duyguyu harekete getirmeye yönelen bilimsel, öğretici, artistik veya dini nitelikte sırf ve mücerret bir fikrin açıklanması değildir. Propagandada başka bir maksadın elde edilmesi ile sıkı surette bağlantılı olan bir düşünce açıklaması vardır ki, o keyfiyet onu diğer tezahür şekillerinden ayırır». (1)

Propaganda kavramının tatmin edici bir tanımını vermek bir hayli güç görünmektedir; gerçekten propaganda kavramının birçok tanımları, kesinlikten yoksun bulunmaktadır (2).

3. Uygulama ve Türk Yargıtayı.

Uygulamada propaganda kavramının ele alınışına bakacak olursak. Bu konuda TCK. 163. madde ile ilgili olarak şöyle bir açıklama yapılmış bulunmaktadır: «TCK.nun 163. maddesini değiştiren, 1949 tarihli, 5436 sayılı Kanunun Hükümet Gerekçesi, Propagandayı, «nerede ve ne zaman olursa olsun bir hususu, bir fikri taraftar kazanmak kastı ile başkalarına yaymak şeklinde tarif etmektedir» (3).

Hemen aynı tanım, TCK.nun 141-142. maddeleri ile ilgili olarak Hükümet Gerekçesinde de yer almaktadır. (Bk.: Balkanlı, Mukayeseli Basın ve Propaganda, 1960, s. 640).

Yargıtayın görüşü de bundan farklı değildir. Yargıtaya göre: «propaganda... muayyen bir fikri başkalarına kabul ettirmek için, yapılan telkinatı tazammun eder». (4)

Yargıtayın daha yeni kararlarında da aynı esasın daha açık bir şekilde sergilendiği görülmektedir. Şöyle ki: Propaganda, kanunca yasaklanmış düşüncenin, cürmî kasta dayalı olarak, deyimlenmesidir.

Teorik alanda her fikir tartışılabilir; ancak eyleme geçiş hakkı özgürlük ve ulusal yararı zedelemeyecek düşüncelere tanınabilir.

Propaganda sözcüğünün etimolojisi de bizim yukarıki açıklama-

(1) (Erman İ. Ü. Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, Yeni Seri, Yıl 7, sayı 10, 1973, s. 151).

(2) (Ellul, J., Propagandes, Paris, 1962, s. 8, zikreden Tanör, s. 207).

(3) (Gözübüyük, TCK. m. 163, AD., 1967, sayı: 5, s. 300; Tanör, 207-208).

(4) (Y. 3. CD., 6.4.1955, E. 4416, K. 7163, Zikreden; Balkanlı s. 579).

larımızda varılan sonuca getirmektedir. Gerçekten de sözcük herhangi bir düşüncenin yayılması anlamına geldiğine ve cürüm niteliğindeki suçlarda da kast arandığına göre, yasaklanmış akım lehine deyimlenmiş bir düşüncenin suç teşkil etmesi, o düşünceyi yayma amacının güdülmüş bulunmasına bağlıdır. Eğer bir düşünce bir kanaati ya da bir durumu yansıtmaya amacı ile deyimlenmiş ise, suç doğmuş olmayacaktır.

Propagandada kast, karşısındakini belirli biçimde düşünenler arasına sokmak ya da belirli biçimde düşünenler arasında tutmak amacını gütmeye; bir diğer deyişle baştan çıkarma ya da baştan çıkmış durumda kalmasını sağlamalıdır. Böyle bir amaç gütmeyen her tutum, düşünce özgürlüğünün sınırları içinde yer alır. Düşünme özgürlüğü temel ve insanın düşüncesini yaymaya çalışması da, doğal olduğu cihetle, bu konuda çok titiz davranmalı; ancak ve ancak «eyleme çağırıcı» nitelikteki düşünceyi yaymalar propaganda sayılmamalıdır; «Haydi arkadaşlar hep birlikte islâm devletini, ya da proleterya diktatörlüğünü kurmak için çalışalım, gayret edelim» anlamına gelecek çağrılar. (5)

II Propaganda kavramı ile benzerlerinin birbirinden ayırtılması.

Propaganda kavramı bir düşünce açıklaması olarak çeşitli düşünceler tezahürleri ile yakın bir ilişki içindedir. Bununla beraber propaganda dışındaki öbür düşünce tezahürleri arasında kavramlar açısından ayrılıklar bulunmaktadır.

1. Propaganda ile açıklama kavramı.

Propaganda kavramında varolması zorunlu bulunan ve âdeta bu kavramın manevi unsurunu oluşturan «tarafdar kazanmak» niyeti, kastı ile belirli bir «konuyu açıklamak» ya da «eleştirme» kastını ayırt etmelidir. Gerçekten herhangi belli bir konuyu açıklamak veya eleştirmekle yetinen ifadeler, propaganda kavramına girmezler. (6)

2. Propaganda ile tanıtma kavramı.

Belli bir düşünceyi, ideolojiyi aşılama, benimseme çabası ile belli bir konuda bilgi verme hareketi birbirinden ayırt edilmelidir. Birincisi propaganda kavramı, ikincisi tanıtma (information) kavramının kapsamı içinde bulunmaktadır. (7)

(5) (Özbilgen, İki aktüel sorun üzerine Anayasanın sosyolojik Yorumu, Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, 1969, sayı: 5, s. 34-35).

(6) (Balkanlı, s. 649).

(7) (Bu ayırım için Bk.: Apaydın, E. Z., Tanıtma, Propaganda, Forum, sayı: 207, s. 19.; Tanör s. 208).

3. *Propaganda ile telkin kavramları.*

Propaganda kavramının maddi unsuru, birden fazla kişiyi zorunlu kılmaktadır. Belli bir düşüncenin ideolojinin, sadece tek bir kişiye benimsetilmeye çalışılması, aşılana çabalanması hareketinde propaganda kavramından çok, «telkin» kavramı gerçekleşir. Daha özel ve kısa deyişi ile telkin kavramı, tek kişiye yönelmiştir. (8)

Buradan şu sonuca varılmaktadır. Propaganda ile telkin arasında bir nitelik, öz, mahiyet farkı değil, bir nicelik, daha özel olarak hitap edilen kişilerin sayısı açısından bir fark bulunmaktadır.

4. *Propaganda kavramı ile bütün suçların ilişkisi.*

Fikir suçları kavramı ile propaganda kavramı arasında doğal olarak ilişkiler vardır. Ancak iki kavram birbirinin aynı değildir. Her fikir suçu propaganda olmadığı gibi, her propaganda da fikir suçu demek değildir. Ancak, fikir suçları kategorisine girdiği iddia edilen suçlar da propaganda gibi, tehdit gibi, bir araya gelmek, bir takım merasimler yapma gibi dış hareketlerle şekillenmektedir (9)

5. *Propaganda kavramı ile beyan (ifade) suçlarının ayırılması.*

Alman doktrinde kullanılan beyan suçları terimi (Aussagedelikte) propaganda ile gerçekleşen suçlardan farklıdır. Alman doktrinde özellikle hakaret, sövme, yalan yere yemin ve benzeri kavramlar beyan suçlarının kapsamı içinde mütalâa edilmektedir.

6. *Propaganda ve reklam kavramlarının ayırılması.*

Bu iki kavram da birbiriyle ilişkili bulunmakla birlikte farklıları da mevcuttur. Propagandada amaç, kamu oyunu etkilemek, kişilere belli bir düşünceyi, bir inancı benimsetmek şeklinde kendini gösteren ve daha çok «siyasî» nitelik taşımasına rağmen reklamlarda amaç esas itibariyle «ticarî»dir. (10)

7. *Propaganda ile suçu övme kavramlarının ayırılması.*

Propagandada çoklukla bir konuya, özellikle iyi bir düşünce, bir parti veya ortak bir deneyi belirli bir yoğunlukta savunarak, başkalarında aynı düşünce veya davranışı yaratmayı amaç edinmiş bulunan bir çaba sözkonusudur. Buna karşılık suçu övme hareke-

(8) (Çağlayan, s. 932; Balkanlı, s. 642; Özek, Türkiye'de Laiklik, s. 391-394).

(9) (Grispigni, II, s. 27; Civoli, s. 55; Garraud, I, s. 481, Zikreden: Dönmezer Erman), I, 1973, 5. Bası, s. 394. Bk.: TCK, 171, 191, 313 gibi.).

(10) (Daver, Siyasal Bilime Giriş, Ankara, 1968, s. 264; Tanör, s. 19).

tinde bir kişinin veya mevcut olup halen geçerli bulunan fikre karşı bir hareketin savunulması görülmektedir. Başka bir deyişle, suç övme hareketi antitezlerin yükseltilmesi, yüceltilmesidir; propagan- da her şeyden önce, tezlere ilişkindir.

8. *Propaganda ile tahrik kavramı arasındaki ilişkiler.*

Propaganda kavramında başkaları üzerinde belirli bir düşünce sistemi, düşünce, ideoloji, davranışla ilgili olarak onları övücü, savunucu nitelikte bulunan düşünceler, jestler, hareketler, davranışlar taraftar kazanmak amacı ile yapılmaktadır. Buna mukabil suç işlemeye tahrikte başkalarına belirli bir yönde hareket etmeleri için daha yoğun açık bir psikolojik baskı vardır. Suç işlemeye tahrik fiilinde işlenmesi istenen fiil veya suçun yapılması için daha yoğun psikolojik bir baskı müşahede edilmektedir. Buna mukabil propa- gandada bu derece ağır bir psikolojik baskı mevcut değildir. Amaç bir düşünce sisteminin, ideolojinin taraftar kazanmak amacı ile aşıl- lanması, kabul ettirilmesi doğrultusundadır. Tahrikte kışkırtıcı, su- çu gerçekleştirci bir nitelik ve baskı vardır.

9. *Düşünce hürriyeti ile propaganda yapma kavramı arasın- daki ilişkiler.*

Bu iki kavram arasındaki ilişkiler ve farklılıklar görülmektedir. Düşünce hürriyeti bugün egemen olan anlayışa göre, düşünceyi açıklama hürriyeti ile hemen hemen aynı anlama kabul edilmek- tedir. Gerçekten düşünce kafanın içinde kaldıkça kişinin dışında hiç kimseyi ilgilendirmez, ve bir önemi de yoktur. Düşünce açıklandığı taktirdedir ki, önemi ve anlamı bulunur. Bu itibardır ki, artık dü- şünce hürriyeti düşüncenin açıklanması, dışarı çıkarılması, dış âle- me aktarılması hürriyeti ile aynı zamanda kabul edilmektedir. Dü- şünceyi açıklama hürriyeti de, düşüncenin sözle (nutuk vermek, özel ya da kamuya açık toplantılarda konuşmak, bağırarak, çağır- mak, şarkı söylemek, tiyatrodaki bir piyesin oynatılması, filmin gös- terilmesi vb.), veya yazı ile (özel yazışmalar, kitap, broşür, gazete basmak, vb. gibi yollarla), veya daha başka araçlarla (resim, kari- katür, vb.) başkalarına açıklama hakkını tazammun eder. (11)

(11) (Bu hürriyet yani düşünceyi açıklama hürriyeti bazı yazarlarca düşün- meyi yayma hürriyeti ile birlikte mütalâa edilmektedir. Bunun için propaganda yapma da düşünceyi açıklama hürriyetinin içinde veya yanında, onun ayrılmaz bir parçası olarak telâkki edilmektedir. Daha açık bir deyişle düşünce hürriyeti varsa, her türlü düşünceyi açıklama, yayma yani propaganda hürriyeti de var- dır. Bunun ikisini birbirinden ayırdetmek mümkün değildir. Sözelimi Tanör bu düşüncecedir, s. 27).

Düşüncenin açıklanması ve yayılması tek tek olabileceği gibi, (sözle ve yazı ile), toplu halde de olabilir. Toplantı ve gösteri yürüyüşlerindeki kollektif ibareler (topluca bağırma, pankart, afişler...) ya da dernekler ve siyasi partiler aracılığı ile yapılacak örgütlü ifade hareketleri buna örnek teşkil etmektedir. Buradan bir sorun kendini göstermektedir. Düşüncenin açıklanması ya da yayılması kavramının kapsamına «propaganda yapma» hakkı da girer mi?

Bilindiği üzere, siyasi propaganda, fikirleri etkilemek ve güdümlenmek ya da bir fikre taraftar kazanmak amacı ile yapılan sistemli, teşkilâtlı, bir «fikir aşılama» eylemidir. (12)

Propagandanın gayesi, kitleleri belli bir fikir etrafında toplamak, daha da sonra belli bir harekete onları yöneltmeye çalışmaktır. (13)

Bu açıklamadan sonra şunu belirtmek gerekir ki, düşünce hürriyeti, düşünceleri açıklama hürriyeti ile bir arada alınmalıdır, hatta bu konuda bir zorunluluk da vardır. Ancak, düşünce hürriyeti, düşünceleri açıklama hürriyeti ile birlikte mütalâa edilmek gerekli olmakla beraber, bu anlayış bu kavrayış her türlü fikrin propaganda yolu ile açıklanması hürriyetini, serbestisini içermez. Gerçekten TCK.nu ve yan ceza kanunları suç teşkil edici bazı propaganda durumlarını düzenlemiş, yasaklamıştır. Ceza hükümlerinin bu açık suç düzenlemeleri karşısında sınırsız bir şekilde düşünülen gerçekte bütün hürriyetler gibi, düşünce hürriyetinin de sınırlı olması gereği bir yana bırakılsa bile, suç unsuru olduğunu belirten bu gerçekler karşısında yani açıkça suç teşkil ettiği pozitif hükümlerle gösterilen propaganda fiillerinin, düşünce hürriyetinin kapsamı içinde telâkki edilmesi, pozitif gerçeklerle taban tabana zıttır. Bu itibarla düşünce hürriyeti pozitif ceza hükümleri karşısında hiç olmazsa sınırlandırılmıştır. Sözelimi TCK. 141, 142, 163, 172, 313..... hükümleri bu niteliktedir. Her türlü düşünce kural olarak açıklanabilir, yazılabilir, propaganda yapılabilir, ancak mevzuatın suçun kurucu unsuru veya ağırlatıcı sebebi olarak gösterdiği hareketlerin propagandası elbette yapılamaz. Yaşayan, yürürlükte olan hukuk bakımından durum budur. Başka bir şekilde hareket edilemez. Ancak, mevcut pozitif hükümlerin düşünce hürriyetinin kısıtladığı, bu itibarla bu hareketlerin propagandasının ya-

(12) (Domenach, la propagande Politique, Paris, 1961, s. 10. Zikreden: Balkanlı, s. 646; Tanör, s. 28).

(13) (Saltelli, Nuovo Codice Penale Commentato, III, Torino, 1940, s. 28), Yarsuvat, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hürriyeti ve İlgili Ceza Hükümleri, 1968, s. 169).

pılmasının da suç teşkil etmemesi gerektiği, sonuçta bu tür hükümlerin olması gereken kanun bakımından (De lege ferenda) eleştirilmesi sözkonusu olabilir.

Bu beyanlar, propaganda kavramı ile fikir suçları arasındaki ilişkiyi de bir bakıma göstermektedir. (14)

III Propagandada ortam, propagandanın başarı kazanması sorunu ve kast.

1. Propaganda ve ortam.

Herhangi bir hareketin veya fiilin propaganda kavramını oluşturabilmesi için bu davranışın gerçekleştirildiği toplumun aşılacak istenen düşünceyi kavrayabilecek bir yapıda olması da zorunludur. Ana fikri açık ve seçik bir biçimde belirtmeyen veya bu düşünceyi anlayabilecek bir yetenekte bulunmayan herhangi bir insan topluluğuna yönelen propaganda hareketi doğal olarak suçun unsurlarını oluşturmaz. Gerçekten bu düşünce etrafında taraftar toplayabilme yeteneği yoktur. (15)

2. Propaganda ve başarı.

Bununla beraber, herhangi bir davranışın propagandasının suç unsuru taşıyabilmesi için, başarı kazanması veya olumlu tepkiler yaratması zorunlu değildir. Sadece hareketin, fiilin objektif olarak propaganda teşkil etmesi yeterlidir. Bir başka deyişle, propagandanın olumlu veya olumsuz bir idrak yaratması kâfidir. Hatta propagandanın aşılması istenen fikre karşı olumsuz tepkiler yaratması dahi o fiilin suç teşkil etmesini engellemez.

3. Propaganda ve kast.

Propaganda teşkil eden bir davranışın, mahiyeti icabı bir düşüncenin yayılmasına hizmete yönelik bulunması gerektir. Bu açıdan failin bir düşünceyi yaymak kastı ile hareket etmiş olması zorunludur. Şayet propaganda yapan kişi bilimsel kritik yapmak için hareket etmişse, bu takdirde, propagandayı gerçekleştirici kişide propagandada bulunması gereken kast unsuru yok demektir. Propaganda sahibinin propaganda ettiği düşüncelerin, davranışların doğruluğuna ve uygulanmasının faydalı olacağına dair muhataplarında, yöneldiği ortamda bir kanaat hâsıl etme bilinç ve iradesi bulunmalıdır. Bu bilinç ve irade propagandanın kast unsurunu oluşturmaktadır. Bu kast unsuru tesbit edilmedikçe, failde propaganda

(14) (Bk. Yukarda II 4.)

(15) (Özek, Türkiye'de Lâiklik, s. 393).

kastı mevcut değildir, hareketi de suç unsurlarının tümünü oluşturu nitelikte sayılamaz.

Bu kastın tesbiti için inceleme konusu olan yazının, hareketin, kitabın, piyesin, yani incelenen konunun tümünün ele alınması ve manevi unsurun yani kastın mevcut olup olmadığının araştırılması zorunludur. Yani, incelemeye tâbi tutulan konunun, özellikle kitabın ve yazıların tümel bir kavrayışla, bütüncü bir gözle ele alınıp incelenmesi gerekir. Yoksa yazıya veya kitaba külli bir açıklama getirmeyen, külli bir kavrayış oluşturmeyen bir inceleme yolu ile araştırma yapılması yanlış sonuçlara götürebilir. Failin amacı parçalardan değil, parçaların oluşturduğu bütünden çıkarılmalı, parça-bütün ilişkisi tam bir özenle incelikle, dikkatle araştırılmalıdır. Bu inceliğin uygulamada da aranması gerektiği hususu çeşitli Yargıtay kararlarında sözkonusu edilmiştir. Bir iki misal verilecek olursa; «bir yazıda komünizm propagandası yapılıp yapılmadığını kestirebilmek için o yazının tümünün incelenmesi ve maksada nüfuz etmeye çalışılması gerekir.» (16)

IV Propaganda kavramının unsurları.

Propaganda kavramının çeşitli tanımlarından ve uygulamadaki görüşlerden açık ve seçik bir şekilde anlaşıldığına göre, en azından iki büyük unsur olduğu görülmektedir. Maddi ve manevi unsur.

1. Propagandanın maddi unsuru.

Propaganda kavramında, yayılması istenilen düşüncelerin, görüşlerin, ideolojilerin, birden fazla kişilere ulaştırılması, aktarılması, götürülmesi vb. zorunlu bulunmaktadır. Bu demektir ki, bir kişiye yönelik olarak gerçekleştirilen propaganda hareketi Ceza Kanunundaki propaganda kavramını oluşturu özellikte değildir. (17)

2. Propagandanın manevi unsuru.

Propaganda yapanda, kendisine taraftar kazanmak niyet ve kastının bulunması gerekir. (17a)

Bu itibarla «tehevvüren söylenmiş sözler propaganda sayılmaz. (18)

(16) (CGK., 3.6.1968, T. 39, E. 196 K, Selâmi Akdağ, Türk Ceza Kanunu Şerhi, 1976, Ankara, s. 227; «kitapta komünist övme ve propaganda olup olmadığı kitabın kül halinde ele alınması ve izlediği hedefin gözetilmesi ile belli olur» CGK., 1.2.1971, T. 970/115, E. 971/44 K., Akdağ, s. 227-228)

(17) (Aynı kanaatte: Çağlayan, s. 931)

(17a) (Çağlayan, Dini Cemiyet Teşkilî ve Din Propagandası, Adalet Dergisi, 1964, sayı: 9-12, s. 931; 141, 142 ile ilgili Adalet Komisyonu Raporu; Balkanlı, s. 649).

(18) (Y. 4. CD., 14.10.1949, E. 11519, K. 13053, Balkanlı, s. 648).

V. Suç unsurları içinde propaganda kavramının yeri.

Propaganda kavramı Ceza Hukukunda birçok suçlar içinde suçun kurucu unsuru olarak kendini göstermektedir. Genellikle suçun genel unsurları içinde «propaganda» kavramı, maddi unsura ilişkin bulunmaktadır. Çoklukla suçun maddi unsurunun hareket, netice ve illiyet rabıtası şeklindeki üç alt unsurdan harekete ve neticeye ilişkindir.

Propaganda ile işlenen suçlarda propaganda kavramı, suçun maddi unsurunu oluşturan «hareket alt unsuru» üzerinde kendini göstermektedir. Bu hareket, kanunun cezalandırdığı bir hususun propagandasının yapılmasıdır. Sözelimi TCK. m. 163'te «din propagandası» lâikliğe aykırı olarak cezalandırılmıştır. Keza TCK. 142/1'de komünizm, bent 2'de antidemokratik ilkeler, bent 3'te ırkçı düşüncelerin propagandası cezalandırılmaktadır.

VI Türk Ceza Kanununda tipik propaganda suçu.

Türk Ceza Kanununun birçok maddelerinde propaganda kavramı suç unsuru olarak düzenlenmiştir. Sözelimi TCK. 127, 142, 153, 161, 163.

Bunun dışında Vicdan ve Toplanma Hürriyetinin korunması hakkında kanunda bir başka deyişle 6187 sayılı Kanunun 1. maddesinde ve Seçim Kanunundaki birçok maddelerde Grev ve Lokavt Kanununda ve birçok yan ceza kanunlarında propaganda suç unsuru olarak düzenlenmiştir.

VII. Propagandanın tezahür şekli.

Propaganda kavramı suçun maddi unsurunu daha özel bir deyişle, suçun hareket unsurunu oluşturan bir nitelik taşıdığından bu hareketin kendisi çok çeşitli biçimlerde gerçekleştirilebilir. Propaganda hareketi kapsam itibariyle yaygın bir alanı işaret edici bir anlam taşımaktadır. Bu itibarla, propaganda hareketinin tezahür biçimleri de çok çeşitli bulunmaktadır. Sözelimi propaganda hareketi temsil, radyo, sinema, resim, şarkı şeklinde olabileceği gibi yazılı veya resimli afiş, kartpostal gönderme, duvarlara asma, pankartlarla yürüme biçimlerinde olabilir, sözle yapılabilir. Bu demektir ki, propaganda hareketi «serbest hareketli» (senza vincolata) bir fiil niteliğindedir. Demek oluyor ki, propaganda, her türlü araç ile gerçekleştirilebilir. (18a)

Propaganda hareketi ile teselsül arasında bir ilişkinin varlığı

(18a) (Akdağ, s. 229).

anlaşılmaktadır. «Propaganda bir fikri birçok yerde söyleme anlamında olduğundan, suç unsurunu oluşturan teselsülden ötürü TCK. 80. maddesi sözkonusu olmaz». (19)

Ancak bu görüş tarzının eleştiriye yer verici nitelik taşıdığı görülmektedir. Propaganda, kavram itibariyle bir fikri birçok yerde söyleme anlamına gelmez. Sözelimi fail, bir fikri bir defa bir yerde çok kişiye aktardığı zaman gerçekleşir. Ya da bir fikri birden fazla kişiye birçok yerde söylemek suretiyle de ortaya çıkabilir. Yani propaganda yapan propaganda hareketini, her defasında birer kişiye ayrı ayrı söylediği zaman ancak birden fazla kişi ile temasa geçtiği anda suç teşkil edici propaganda oluşur, yoksa teselsülde olduğu gibi propoganda yapanın her hareketi suçun unsurunu tek başına gerçekleştirici nitelikte değildir. Bu itibarla teselsül ve propaganda kavramları, aralarında ilişki bulunan farklı kavramlardır. Birbirlerinin aynı anlamında değildir. Propaganda teşkil eden bir hareketin teselsül ile içtima etmesi de, mümkündür. Sözelimi geniş bir kitleye suç teşkil eden bir propaganda fiilini gerçekleştiren fail, aynı propaganda fiilini başka yerde başka topluluklara karşı da gerçekleştirebilir. Bu takdirde, ancak çeşitli propaganda fiilleri arasında teselsülün olabilmesi için birinci propaganda fiili sırasında failin kafasında geniş bir planla daha birçok propaganda hareketlerini gerçekleştireceğine ilişkin tasavvurların bulunması zorunludur. Bu genel plan varsa birden fazla propaganda fiili teselsül sebebi ile aynı suç işleme kararının icrası cümlesinden olarak içtima edebilir. Bu takdirde, propaganda sanığına müteselsil suç sebebi ile tek ceza verilmek ve teselsülden dolayı bir miktar artırmak zorunluğu vardır. Ama sanık her bir propaganda fiilinden sonra müstakil hareket etmiş, genel bir plan yapmamış, teselsüldeki aynı suç işleme kararının icrası cümlesinden olarak hareket etmişse, bu takdirde dış âlemde birden fazla propaganda fiili ve suçu vardır. Buna uygun olarak birden fazla ceza verilmek gerekir. Buradan da anlaşıldığı üzere, propaganda ile teselsül kavramları aynı olayda birleşebilir de birleşmeyebilir de. Bunun incelikle ayırdedilmesi gerekir.

(19) (Akdağ, s. 226-227).